

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آشنایی با تاریخچه تلویزیون در ایران

مدرس : ناهید خوشنویس

تهیه کنندگان:

آقای محمد علی رضی

خانم عباسی

خانم یوز باشی

خانم اتابکی

استاد آیت الله العظمی

واحد دماوند

تابستان ۹۴

نخستین فرستنده تلویزیونی تاریخ ایران ساعت پنج بعد از ظهر جمعه یازدهم مهرماه
سال ۱۳۳۷ آغاز به کار کرد.

در دهه ۳۰ هجری شمسی ، وقتی دولت وقت سرگرم تدارک زمینه و طرح‌ریزی برای ایجاد تلویزیون بود «حبیب‌الله ثابت پاسال» از بخش خصوصی پیشدستی کرد و پیشنهاد تاسیس یک ایستگاه فرستنده تلویزیونی را ارائه داد.

به گزارش خبرگزاری مهر ، از آنجا که پاسال از اعتماد دربار برخوردار بود ، با پیشنهاد او موافقت شد و مجلس شورای ملی در تیرماه سال ۱۳۳۷ ماده‌ای با چهار تبصره مصوب کرد که به موجب آن اجازه داده می‌شد یک فرستنده تلویزیونی زیر پوشش وزارت پست و تلگراف و تلفن در تهران ایجاد شود. این فرستنده تا پنج سال از پرداخت مالیات معاف بود و تمامی برنامه‌های آن از مقررات اداره کل انتشارات پیروی می‌کرد.

نخستین فرستنده تلویزیونی ایران ساعت پنج بعد از ظهر جمعه یازدهم مهرماه ۱۳۳۷ اولین برنامه خود را پخش کرد. این فرستنده که "تلویزیون ایران" نامیده می‌شد، ابتدا هر روز از شش بعد از ظهر تا ۱۰ شب برنامه داشت.

تلویزیون ایران به صورت خصوصی اداره می‌شد و متکی به درآمد خود از آگهی‌های تجارتي و تبلیغاتی بود. این سازمان پس از یک سال فعالیت برنامه‌های روزانه خود را در تهران به پنج ساعت افزایش داد و در سال ۱۳۴۰ فرستنده دیگری در آبادان و یک فرستنده تقویتی در اهواز تاسیس کرد.

رونق کار تلویزیون ایران تصمیم حکومت را در تاسیس یک شبکه تلویزیونی
سراسری قطعی تر کرد. بنابراین در سال ۱۳۴۳ یک گروه فرانسوی از سوی
سازمان برنامه و بودجه مامور بررسی و طراحی یک مرکز تلویزیونی شد.

سرانجام پس از تصویب طرح ایجاد "تلویزیون ملی ایران"، یک ایستگاه کوچک
به وجود آمد و با امکاناتی ساده پخش برنامه‌های آزمایشی را از سال ۱۳۴۵ آغاز
کرد.

امکانات فنی تلویزیون در آن زمان به یک استودیو ، سه دوربین و دو دستگاه ضبط مغناطیسی محدود می شد و از آنجا که فرستنده تلویزیون ایران با سیستم ۵۲۵ خطی آمریکایی کار می کرد و سیستم تلویزیون ملی ۶۲۵ خطی اروپایی بود ، تلویزیون ملی با نصب یک فرستنده دو کیلوواتی با سیستم ۵۲۵ خطی بر بالای ساختمان هتل هیلتون ، امکان استفاده از این شبکه را برای همه دارندگان تلویزیون با سیستم های مختلف ، امکان پذیر کرد.

مدتی کمتر از دو سال از تاسیس تلویزیون ملی نمی‌گذشت که در ۱۷ مرداد ۱۳۴۷ نخستین مرکز شهرستانی تلویزیون ملی در ارومیه گشایش یافت و چندی بعد مرکز تلویزیونی بندرعباس به کار افتاد. مراکز تلویزیونی به تدریج یکی بعد از دیگری در شهرهای مختلف شروع به فعالیت کردند و پیام‌های سیاسی، فرهنگی و تفریحی را طبق ماموریت‌هایی که برنامه‌ریزان حکومت تعیین کرده بودند، به قشرهای وسیع‌تری از مردم رساندند.

از آغاز شکل‌گیری تلویزیون عده زیادی از فیلمسازان به علت امکانات مالی بیشتری که تلویزیون در اختیار سازندگان و تهیه‌کنندگان قرار می‌داد جذب آن شدند. در نتیجه تلویزیون به صورت یکی از مراکز مهم فیلم‌سازی در بخش دولتی درآمد و تعداد زیادی فیلم داستانی و مستند از جمله مستند خبری (که درصد بیشتری را نسبت به دیگر انواع فیلم‌ها داشت) و سریال‌های گوناگون در آن ساخته شد، به گونه‌ای که حاصل کار فیلمسازان تلویزیونی تا قبل از انقلاب نزدیک به هزار فیلم کوتاه و بلند بود.

در ایران از همان سال‌های اولیه کار تلویزیون سریال‌سازی نیز پا گرفت. "امیرارسلان نامدار" از نخستین سریال‌های ایرانی است که از تلویزیون ملی پخش شد.

تلویزیون ملی ایران در سال‌های پس از انقلاب اسلامی با تغییر نام به
سیمای جمهوری اسلامی ایران در قالب دو شبکه برنامه‌های خود را
پی گرفت. در سال‌های آغازین پس از انقلاب بیشترین زمان
برنامه‌های سیما به مستندهای سیاسی تبلیغاتی و اخبار سراسری
اختصاص داشت.

برنامه‌هایی مانند "روایت فتح" محصول این دوران هستند. در این سال‌ها مجموعه‌های نمایشی و داستانی چون "سلطان و شبان" به کارگردانی داریوش فرهنگ، "سربداران" به کارگردانی محمدعلی نجفی، "هزاردستان" به کارگردانی علی حاتمی، "کوچک جنگلی" به کارگردانی داریوش بحرانی و بهروز افخمی و ... ساخته شدند.

در کنار این مجموعه های تاریخی ، از مجموعه های داستانی-اجتماعی آن روزگار باید به مجموعه "آینه" اشاره کرد. مجموعه ای که در قالبی نمایشی که به دو روی سکه زندگی خانواده های مختلف می پرداخت.

در دهه هفتاد بود که از انحصار شبکه یک و دو بیرون آمد و با تأسیس شبکه سه سیما با رویکردی به جوانان و ورزش عرصه های جدیدی را در جذب مخاطب آزمود.

در واقع از همین مقطع زمانی بود که با آزاد شدن ویدئو ، رونق سینما ، فیلم های ویدئویی و بعدها سی.دی و دی.وی.دی ، فرصت انتخاب برای مخاطبان بیشتر شد.

با تأسیس شبکه پنجم با عنوان شبکه تهران و اختصاص یک شبکه استانی به استان‌های کشور ، توجه به مناسبات درون گروهی شهرستان‌ها و استان‌ها در دستور برنامه‌سازان قرار گرفت.

تأسیس شبکه چهار با شعار پرداختن به برنامه‌های علمی ، فرهنگی و هنری فاخر ایران و جهان و نهایتاً شبکه خبر همگی در راستای سیاست‌های جدید برای تأمین گونه‌های مختلف سلايق مخاطب مفهوم پیدا کرد

سازمان رادیو و تلویزیون ملی ایران

در دهه ۱۳۳۰ ایجاد سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران مطرح شد ، ولی عملی شدن این طرح تا سال ها به تعویق افتاد.

نشان سازمان رادیو و تلویزیون ملی ایران

تولید تصویر ، آن هم به صورت چند ساعت در روز ، کار چندان ساده‌ای نبود و نیازمند سرمایه خصوصی و هفتگی بود. به همین دلیل حبیب الله ثابت پاسال ، سرمایه‌دار بخش خصوصی ، تأسیس یک فرستنده تلویزیونی را به دولت وقت پیشنهاد داد و دولت نیز پیشنهاد او را پذیرفت و برای آن که کار جنبه قانونی داشته باشد ، مجلس شورای ملی در تیر ماه سال ۱۳۳۷ ، ماده‌ای با چهار تبصره به تصویب رساند که به موجب آن ، اجازه داده شد فرستنده تلویزیونی در تهران زیر پوشش وزارت پست و تلگراف و تلفن ایجاد شود. این فرستنده تا پنج سال از پرداخت مالیات معاف بود و تمام برنامه‌های آن از مقررات اداره کل انتشارات پیروی می‌کرد.

نخستین فرستنده تلویزیون ایران در ساعت ۵ بعد از ظهر جمعه ۱۱ مهر ماه سال ۱۳۳۷ ، اولین برنامه خود را پخش کرد. این فرستنده که تلویزیون ایران نامیده . تلویزیون ایران در می شد در ابتدا هر روز ، از ساعت ۱۸ تا ساعت ۲۲ برنامه داشت ابتدا به صورت کاملاً خصوصی اداره و هزینه های آن از آگهی های تبلیغاتی تأمین می شد.

ایستگاه فرستنده تلویزیونی پس از یک سال فعالیت ، برنامه‌های روزانه خود را در تهران به پنج ساعت افزایش داد و در سال ۱۳۴۰ ، فرستنده دیگری در آبادان و یک فرستنده تقویتی در اهواز تأسیس کرد.

در تاریخ ششم تیر ماه سال ۱۳۴۶ مجلس شورای ملی لایحه دولت درباره
تشکیل سازمان تلویزیون ملی ایران را - که قبلا به تصویب مجلس شورای ملی
رسیده و مجلس سنا در آن اصلاحاتی کرده بود - مجددا مورد شور قرار داد و به
و شرح زیر به تصویب نهایی رساند.

ماده واحده: برای تهیه و اجرای برنامه‌ها و بهره برداری و اداره سایر امور تلویزیون ملی ایران در کشور سازمانی به نام سازمان تلویزیون ملی ایران وابسته به وزارت اطلاعات تشکیل می‌شود. سازمان تلویزیون ملی ایران دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است و طبق اصول بازرگانی اداره می‌شود و مشمول مقررات قانون محاسبات عمومی و آیین نامه‌های معاملات دولتی نبوده و تابع اساسنامه و آیین نامه‌هایی خواهد بود که طبق بند ۴ این قانون وضع می‌شود...

در سال ۱۳۴۷ نخستین مراکز تولید و پخش رادیو و تلویزیون افتتاح
می‌شوند و با توسعه شبکه مخابراتی و مایکروویو از سال ۱۳۴۸
تلویزیون ملی ایران توانست به تدریج مراکز تولید رادیو تلویزیونی را با
ایستگاه‌های مختلف در سطح کشور مرتبط کند.

برنامه‌های تلویزیون ایران در آن زمان بیش‌تر شامل برنامه‌های سرگرم‌کننده بود. سپس یک گروه فرانسوی که از سوی سازمان برنامه و بودجه مأمور بررسی و طراحی یک مرکز تلویزیونی با امکاناتی ساده شده بود، پخش برنامه‌های آزمایشی را در سال ۱۳۴۵، آغاز کرد (اولین برنامه آزمایشی آن پخش مراسم چهارم آبان به مناسبت زاد روز محمد رضا پهلوی از ورزشگاه امجدیه بود).

امکانات فنی تلویزیون در آن زمان به یک استودیو ، سه دوربین و دو دستگاه ضبط مغناطیسی محدود می شد و از آن جا که فرستنده تلویزیون ایران با سیستم ۵۲۵ خطی آمریکایی کار می کرد و سیستم تلویزیون ملی ۶۲۵ خطی اروپایی بود ، تلویزیون ملی با نصب یک فرستنده دو کیلوواتی ، با سیستم ۵۲۵ خطی بر بالای ساختمان هتل هیلتون ، امکان استفاده از این شبکه را برای همه دارندگان تلویزیون با سیستم های مختلف امکان پذیر کرد. در ۱۷ مرداد سال ۱۳۴۷ ، نخستین مرکز شهرستانی تلویزیون ملی در رضاییه گشایش یافت و چندی بعد مرکز تلویزیونی بندر عباس به کار افتاد و مراکز تلویزیونی به تدریج یکی بعد از دیگری در شهرهای مختلف شروع به فعالیت کردند.

وظایف مراکز و شبکه‌های رادیو و تلویزیون بر سه اصل اطلاعاتی و خبری ،
آموزش و فرهنگی ، و تفریحی و سرگرمی مبتنی بود.

در سال ۱۳۴۸ ، به منظور افزایش امکانات فنی تلویزیون ، دستگاه زمینی ماهواره‌ای مخابراتی اسد آباد همدان تبادل برنامه‌های تلویزیونی را با ایستگاه‌های خارجی میسر ساخت و پس از چندی دولت تلویزیون ایران را از ثابت پاسال خریداری کرد و با پیوستن تلویزیون ایران به تلویزیون ملی ، پخش دو برنامه تلویزیونی از دو کانال ادامه برنامه‌های جاری تلویزیون ملی ، برنامه اول و برنامه‌هایی که از تلویزیون ایران سابق پخش می‌شد ، برنامه یافت . به غیر از این دو برنامه ، دو کانال دیگر نیز فعالیت داشتند: نخست ، تلویزیون آموزشی که از دوم نام گرفت . مهرماه سال ۱۳۴۵ ، کارش را زیر نظر وزارت آموزش و پرورش آغاز کرد و به آموزش تخصصی دوره‌های ابتدایی و ؛ دیگری تلویزیون بین‌المللی که سرپرستی آن با پرویز قریب افشار (مجری و تهیه‌کننده متوسطه پرداخت) بود ، و برنامه‌هایش به زبان انگلیسی پخش می‌شد. تلویزیون

این فرستنده تلویزیونی همراه یک فرستنده رادیویی که برنامه بین‌المللی خوانده می‌شد، وظیفه پخش اطلاعات و اخبار و همچنین فراهم آوردن برنامه‌های اداره آمار تلویزیون، ۹۳ درصد مناطق شهری و ۴۵ درصد مناطق روستایی ایران، زیر پوشش برنامه‌های تلویزیونی قرار گرفته بود. پخش برنامه‌های تلویزیون به صورت رنگی نیز از همین سال شروع شد (پیش از آن چند برنامه رنگی به صورت آزمایشی در سال ۱۳۵۰، پخش شده بود).

تولید فیلم‌های مستند و داستانی

از آغاز شکل‌گیری تلویزیون به علت امکانات مالی خوب ، عده بسیاری از فیلم سازان جذب آن شدند و تلویزیون به صورت یکی از مراکز مهم فیلم سازی در بخش دولتی درآمد. تا قبل از انقلاب نزدیک به هزار فیلم کوتاه و بلند ساخته و تولید شده بود. از مهم‌ترین این برنامه‌ها می‌توان به برنامه ایران زمین ، که فریدون رهنما طراح و بنیان‌گذار آن بود ، اشاره کرد. رهنما در سال ۱۳۴۵ ، به تلویزیون آمد و مرکزی برای ساخت و تولید فیلم‌های مستند به وجود آورد و علاقه‌مندانی را که در وزارت فرهنگ و هنر آموزش فیلم‌سازی دیده بودند به تلویزیون آورد و خود یکی از مدرسان آن‌ها شد. از جمله این افراد که با رهنما در برنامه ایران زمین همکاری می‌کردند ، می‌توان به همایون شهنواز با فیلم «گذراسماعیل‌بزاز» و ناصر تقوایی با فیلم «بادجن» اشاره کرد.

فیلم‌سازی داستانی در تلویزیون در چارچوب محدودتری براساس شیوه‌های رایج و کلیشه‌ای سینمای موجود صورت می‌گرفت ، چه آن که پاره‌ای از این آثار را فیلم‌سازان حرفه‌ای سینما برای تلویزیون ساختند ، که از شاخص‌ترین آن‌ها می‌شود از «درخت مراد» ساخته زکریا هاشمی ، «خورشید در مه» ساخته نظام کیایی و «برباد» ساخته خسرو پرویزی نام برد.

تولید فیلم‌های سینمایی

تلویزیون با ایجاد سازمانی به نام تل فیلم شروع به ساخت فیلم‌های سینمایی کرد. در سال ۱۳۵۰، فیلم «چشمه» ساخته آربی آوانسیان، به عنوان نخستین فیلم سینمایی تلویزیون تهیه شد که در سال ۱۳۵۱، در سینما کاپری به نمایش عمومی درآمد.

آرامش در حضور دیگران ، به کارگردانی ناصر تقوایی ، هم زمان با چشمه ساخته و بعد از یک سال و اندی توقیف شد و دوباره در سال ۱۳۵۲ ، با حذف صحنه‌هایی روی پرده رفت .

«بیتا» ساخته هژیر داریوش ، سومین فیلمی بود که با سرمایه مشترک تلویزیون و سازمان فانوس خیال ساخته شد. سرمایه گذاری تلویزیون بر روی تولید فیلم به صورت مستقیم و یا شراکت ادامه یافت و تا سال ۱۳۵۷ ، فیلم‌های زیر برای نمایش آماده شد:

طبیعت بی جان ، در غربت (سهراب شهید ثالث) ، زنبورک (فرخ غفاری) ، شازده احتجاب (بهمن فرمان آرا) ، اوکی مستر ، مغول‌ها ، باغ سنگی (پرویز کیمیاوی) ، دایره مینا (داریوش مهرجویی) و ملکه سبا (پرکورال نیک).

سریال سازی

در زمینه سریال سازی ، تلویزیون آثار متفاوتی عرضه کرد و برخی از این سریال ها به وسیله فیلم سازان سینمای حرفه ای مانند علی حاتمی ، ناصر تقوایی ، نصرت کریمی ، محمد متوسلانی ، جلال مقدم و پرویز خطیبی تولید شد.

«امیر ارسلان نامدار» از نخستین نمونه های سریال ایرانی است که از تلویزیون ملی ایران پخش شد.

تهیه کنندگان سریال‌ها افراد محدودی بودند. از نزدیک به ۶۰ سریالی که در تلویزیون ساخته شد، پرویز صیاد با تهیه شش سریال آدم به آدم، اختاپوس سال ۱۳۴۶، امیر ارسلان، سرکار استوار سال ۱۳۴۶، صمد در ماجراهای محسن هرنديظ با پنج سریال بالاتر از خطر و ماجراهای صمد رکورد دار است. آلاخون والاخون سال ۱۳۴۸، حیات جاوید، خانه قمرخانم سال ۱۳۴۷، زیر بازارچه و عشق‌پیری در مرحله بعدی قرار دارد و پرویز کاردان و منصور پورمند بعد از این‌ها قرار می‌گیرند.

از مهم‌ترین سریال‌های آن زمان به سلطان صاحب‌قران
سال ۱۳۵۴ ، ساخته علی حاتمی ، دلیران تنگستان سال ۱۳۵۵ ،
ساخته همایون شهنواز و دایی جان ناپلئون سال ۱۳۵۵ ،
ساخته ناصر تقوایی می‌توان اشاره کرد.

مدیریت تلویزیون هم چون مدیریت های دستگاه های پر اهمیت مقاطع و
مراحل مختلفی را طی کرده است با تأسیس تلویزیون مدیریت آن بر عهده
ثابت پاسال بود و معاون او ، عطاء الله مبشر ، مسئولیت امور فنی
تلویزیون را تا دو سال پس از تأسیس تلویزیون بر عهده داشت

اولین‌ها

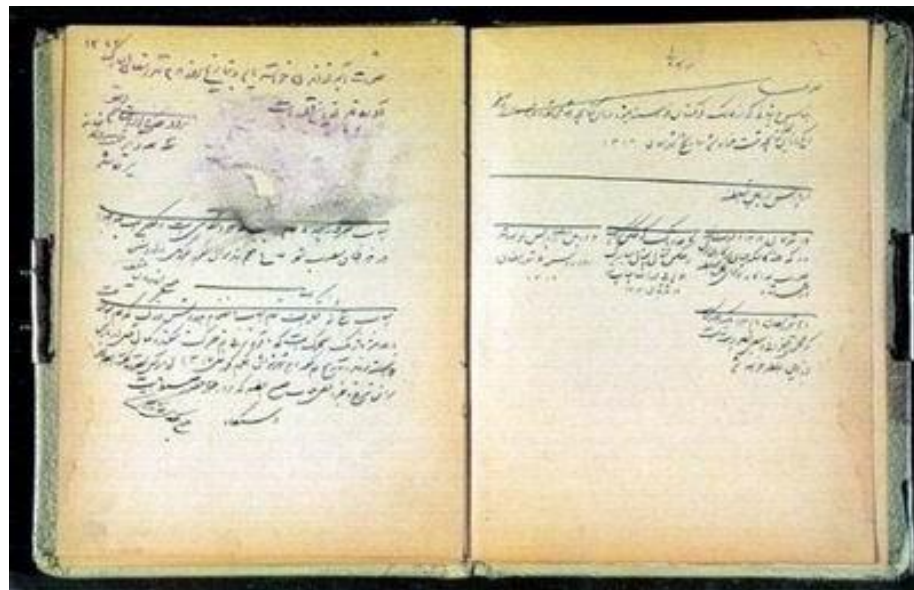
منوچهر نوذری اولین کسی بود که بر صفحه تلویزیون ظاهر شد. از اولین مجریان تلویزیون به جواد بنایی ، هوشنگ محمودی (مجری کودکان) و عزت الله متوجه می‌توان اشاره کرد.

اولین مدیر عامل تلویزیون رضا قطبی بود که مدیریت تلویزیون را با دو شبکه برعهده داشت. شبکه یک سراسری بود و شبکه دو فقط مناطق تهران و اطراف را تحت پوشش قرار می داد که هر دو شبکه در ساختمان الوند مستقر بودند و محل پخش برنامه ها در ساختمان جام جم ، در خیابان پهلوی (ولیعصر فعلی) بود.

در روز ۱۸ مرداد ماه سال ۱۳۴۷ ، اولین مرکز شهرستانی تلویزیون ملی ایران در ارومیه راه اندازی شد. تلویزیون ارومیه کار خود را با روزی سه ساعت برنامه آغاز کرد و در پایان سال ۱۳۵۱ روزانه به طور متوسط هفت ساعت برنامه پخش می کرد. قدرت فرستنده ارومیه در آغاز کار ۵۰ وات و قدرت تشعشع آن ۱ کیلو وات بود که با نصب ایستگاه رله میاندوآب و نیز ایستگاه تقویتی سرو ، قسمت اعظم آذربایجان غربی ، بخشی از آذربایجان شرقی و نیز نواحی شرق کشور ترکیه زیر پوشش امواج تلویزیون ارومیه قرار گرفت.

در سال ۱۳۵۰ ، ساختمان تولید به عنوان اولین ساختمان رادیو و
تلویزیون ملی در اراضی چند هکتاری جام جم ساخته شد. این
ساختمان ۱۰۸۷۰ مترمربع مساحت دارد.

پاپان